

Hallaröds kyrka

Lunds stift

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

HENRIK NILSSON & YLVA NORDSTRÖM 2018-04-05

Max Laserna
Byggnadsantikvarie

Svenska kyrkan
LUNDS STIFT

Hallaröds kyrka

Höörs församling, Frosta kontrakt, Lunds stift, Hallaröd socken, Hallaröd 8:1, Höörs kommun, Skåne län, Skåne.

Beskrivning och historik

Kyrkomiljön

Hallaröds kyrka ligger på en svagt markerad höjd cirka 8 kilometer nordväst om Höör i ett omväxlande landskap med ädellövskog och betes- och odlingsmarker. Landskapet i kyrkans direkta närhet är öppet och strax öster om kyrkan finns en berghäll vilken skulle kunna vara upphovet till ortnamnet Hallaröd. Det första bevarade belägget för namnet är från 1406 och skrivs då Hallaryd. *Hall* är ett dialektalt ord för klippa, häll eller sten och *ryd* kommer ur röjning med betydelsen öppet landskap.

Trakten har dock varit bebodd betydligt tidigare än så. Närområdet kring kyrkan, som uppfördes på 1100-talet, är mycket rikt på fornlämningar i form av bland annat hålvägar och ett närmare 2 kilometer långt hägnadssystem som troligen anlades under järnåldern. 300 meter nordväst om kyrkan finns Sankt Olofs-källan som härstammar från tidig medeltid. Den norske kungen Olof den Helige blev Nordens första helgon och var jämte madonnan det mest avbildade helgonet i svenska kyrkor under tidig medeltid. Under 1000-talet var det vanligt att olika helgonnamn knöts till offerkällor

Flygbild över Hallaröd 2015, tagen från söder. Foto: Pär-Martin Hedberg.

för att ändra den hedniska kulten, vilket kan ha varit fallet i Hallaröd. I och med reformationen försökte kyrkan göra sig av med helgonkulturen, men på vissa platser fanns intresset för källorna kvar enda fram till 1800-talets slut. Människor vallfärdade till källan i Hallaröd och fram till 1700-talets slut hölls en marknad i dess närhet.

Vid 1600-talets mitt fanns fem gårdar i kyrkbyn och till socknen hörde ett flertal andra byar. På 1830-talet låg fyra hemman öster om kyrkan och två i nära anslutning söder om kyrkan, däribland klockareannexet. Västerut fanns en grupp ensamliggande hus. Idag finns ett flertal äldre gårdar kvar utspridda i landskapet och norr om kyrkan utmed landsvägen ligger samlad bebyggelse som huvudsakligen tillkommit efter skiftesreformerna.

Kyrkobyggnaden

Hallaröds kyrka uppfördes som en romansk stenkyrka med långhus samt lägre och smalare kor med halvrund absid i öster. Under 1300-talet tillkom ett kraftigt västtorn och vapenhus vid sydportalen. Utbyggnaderna byggdes i gråsten med sandstenskvadrar runt muröppningarna, medan de ursprungliga byggnadsdelarna var utförda i sandsten. Kyrkorummets valvslagningar med kalkmålningar tillkom sannolik under senmedeltiden.

1536 donerade Olof Rosensparre och hans maka Lisbeth Gyldenstierna på Skarhults slott en predikstol till kyrkan, vilket är ovanligt tidigt för en predikstol med tanke på att reformationen i Danmark genomfördes samma år. 1634 tillkom en altartavla med nattvardsmotiv vilken ersatte ett äldre altarskåp.

Befolkningsökningen i Sverige under sent 1700- och 1800-tal ledde på många håll till att medeltida kyrkor byggdes ut eller revs till förmån för nybyggen. Under 1800-talets första hälft närmast fördubblades befolkningen i Hallaröds socken och kyrkan kom 1833 att byggas ut efter ritningar av arkitekt C. Ståhl. En stor korsarm uppfördes på långhusets norra sida och den romanska absiden revs. De senmedeltida valven i långhuset revs och ersattes av tunnvalv i trä, vilket även blev innertak i korsarmen. Under triumfbågen placerades en altarpredikstol och koret fick ny funktion som sakristia. Torntaket belades med kopparplåt och övriga takfall avtäcktes med spån.

1881 höjdes vapenhuset och i och med detta försvann en tidigare trappstegsgavel. Invändigt försågs rummet med innertak och trappa till vinden. Vid samma tillfälle renoverades kyrkans fasader. 1895 införskaffades en ny orgel tillverkad av Salomon Molander & Co med orgelfasad ritad av E. Josephsson. Vid 1900-talets början ersattes vapenhusets spåntak med papp men kom bara några år senare att avtäckas med plåt. Resten av kyrkan hade sedan tidigare försetts med plåttak, troligen skedde detta 1891.

1913 påträffades kalkmålningar i det romanska korets valv. 1922–23 fick tornet nya ljudluckor och ny trappa och vid slutet av 1920-talet genomfördes renoverings- och restaureringsarbeten efter program av länsarkitekt Nils A. Blanck. Arbetena innefattade omläggning av tegelgolv, ommålning av invändiga snickerier och bänkinredning

samt kalkning av väggar och fasad. I början av 1930-talet frilades och restaurerades de övermålade kalkmålningarna i koret av konservator Hans Erlands-son.

Nästa stora restaurering genomfördes 1953 under ledning av arkitekt Torsten Leon-Nilson. Ambitionen var att återställa kyrkorummet till dess utseende innan 1830-talets stora förändringar. De medeltida kalkmålningarna och dopfontens baldakin konserverades. En ny predikstol tillverkad efter äldre för-laga placerades i långhusets nordöstra hörn, varför altarpredikstolen flyttades till korsarmens norra vägg och koret återfick sin ursprungliga funktion.

Vid 1980-talets slut skulle utvändiga underhållsarbeten utföras efter Leon-Nilsons arbetsbeskrivningar, vilka föreskrev så små ingrepp som möjligt och omputsning med kalkbruk.

På grund av fasadens akuta renoveringsbehov hade församlingen emellertid använt ett hårdare KC-bruk där de nya putsytorna dessutom hade ojämn struktur och var dåligt anpassade till den äldre putsen. Därtill hade takplåten målats om i en kulör som inte stämde överens med den ursprungliga färgsättningen. 1992 renoverades fasaderna på nytt. Putslagningar gjordes med KC-bruk och tornet målades med KC-färg medan övriga fasader kalkavfärgades. Plåttaken målades och nya tornluckor av furu tillverkades.

I början av 2000-talet målades interiörens väggar och valv om, liksom fönstrens in- och utsidor. Korets kalkmålningar konserverades av målerikonservator Martina Petersson och spår av kalkmålningar påträffades i tornets bottenvåning på den norra och västra muren. Delar av de nyfunna kalkmålningarna frilades. Vid samma tillfälle isolerades valven.

Exteriör

Kyrkans planform utgörs av långhus, lägre och smalare kor i öster, vapenhus i söder, korsarm i norr samt fullbrett torn i väster. Korsarmens och långhusets östfasader går i liv med varandra. Tornets väst- och sydfasader har ovanligt kraftiga strävpelare. I söder finns även ett utanpåliggande trapphus som sträcker sig till långhusets takfotshöjd, därefter löper torntrappan i murverket. Byggnadens romanska delar är uppförda i sandsten och de senare tillkomna i gråsten. Fönsteromfattningarna är dels murade i tegel, dels med sandstenskvadrar. Fasaderna är spritputsade och avfärgade i vitt.

*Långhuset och koret med altarpredikstolen 1930.
Bild från ATA, fotograf okänd.*

Kyrkan fotograferad från nordväst.

Tornets fasader har ett flertal svartmålade ankarjärn. Samtliga byggnadskroppar täcks av sadeltak med undantag för tornet som har ett flackt tälttak som avslutas med en plåtklädd lanternin med kvadratisk planform som kröns av en spira med kyrktupp. Takfallen och strävpelarna är avtäckta med gråmålad järnplåt.

Tornet har ett större fönster i bottenvåningens västfasad, vilket sitter i en stickbågig muröppning. Fönstret utgörs av fyra grönmålade och småspröjsade bågar som upptill avslutas svagt stickbågigt. Asymmetriskt placerat i andra våningens västfasad finns ett litet kvadratisk grönmålat och korspröjsat fönster. Åt väster, söder och öster sitter parställda lansettformade ljudöppningar. I väster och söder finns dessutom runda ventilationshål över ljudöppningarna. Ljudöppningen i norr är rundbågig. Samtliga ljudluckor består av stående svartmålade brädor. Dörren till torntrappan är tillverkad av stående grönmålade brädor och sitter i en rundbågig muröppning i två språng.

Långhusets enda fönster har samma utformning som det i tornets bottenvåning och är placerat på sydfasaden öster om vapenhuset. Korets fönster i söder består av två grönmålade och småspröjsade bågar som är rakt avslutade och sitter i en rundbågig muröppning. Korets norrfönster utgörs av en mindre romansk muröppning med omfattning av sandsten. Fönstret har råglas och saknar spröjsindelning. Vapenhusets fönster i väster och öster består av vardera en rektangulär småspröjsad och grön-

målad fönsterbåge i rundbågiga muröppningar. Korsarmen har fyra grönmålade fönster, två i norr och ett i väst respektive öst. Fönstren består av fyra rektangulära och småspröjsade bågar som i samtliga fall utom i västfönstret avslutas med en lunettformad båge med radiella spröjs.

Muröppningarnas och omfattningarnas utformning varierar mellan att vara rundbågiga, segmentbågiga, rakt avslutade och spetsbågiga. Kyrkobyggnaden har fyra dörröppningar, en från norr genom korsarmens gavelsida, en från väst på korsarmens långsida, en från söder genom vapenhuset och en i tornets södra sida genom det utanpåliggande trapphuset. Sydporten fungerar som huvudentré och är utformad med en rakt avslutad pardörr, exteriört klädd med stående grönmålade brädor. Den norra entrén har en pardörr med diagonalställd pärlspont som grönmålats och leder in till sakristian. På korsarmens västsida leder en pardörr med grönmålade diagonalställd pärlspont in till ett förrådsutrymme. Dörren på tornets södra sida leder till ett trapphus som i sin tur leder till tornvinden. Dörren är grönmålade och enkelt utformad med tre stående breda plank med bandgångjärn.

Interiör

Kyrkans huvudentré är placerad i vapenhuset i söder. Insidan på den rakt avslutade entréporten är gråmålad och har tre fyllningar i vardera dörrblad. Golvet är belagt med rött tegel, väggarna är vitkalkade och taket utgörs av ett tunt kalkat brädtak på

Långhuset mot koret i öster.

synliga bjälkar. Fönstren i öster och väster sitter i djupa nischer. Kyrkorummet nås genom den ursprungliga rundbågiga sydportalen med delvis frilagda fint huggna sandstenar. I portalen sitter en pardörr i ek.

Kyrkorummet består av tornets bottenvåning, långhus, kor och korsarm. Golven är genomgående belagda med rött tegel, mestadels rektangulärt men på vissa ställen kvadratisk. De slutna bänkkvarteren står på upphöjda och lackade trägolv. Väggarna är putsade och vitkalkade. Fönstren, som saknar innerbågar och vars insidor är målade i en ljus grå kulör, sitter i djupa rundbågiga eller stickbågiga nischer.

Tornets bottenvåning är slaget med ett senmedeltida vitkalkat kryssvalv vars ribbor har kvadratisk tvärsnitt som övergår till rektangulärt. I valvkappornas svicklar finns skvallerhål. Gördel- och sköldbågar är svagt spetsbågiga medan valvöppningen mot långhuset är tydligt spetsbågig.

Långhusets två kryssvalv är rekonstruktioner från restaureringen 1953 av de senmedeltida valven som revs 1833. De spetsbågiga sköld- och gördelbågarna och de rektangulärt profilerade valvribborna vilar på knippepilastrar med kragband. I den östra travéen finns några mindre frilagda kalkmålningar, bland annat en inskription från 1600-talet över kyrkoherden Hans Lavridsson. Mot nykyrkan i korsarmen i norr, som upptar hela långhusets längd, öppnar sig två spetsbågiga öppningar och mot koret en rundbågig triumfbåge.

Långhusets västra del avgränsas av en spetsbågig valvbåge och utgörs av det tidigare tornets bottenvåning.

Koret är något smalare än långhuset I korets norra mur finns en mindre ursprunglig fönsteröppning som någon gång satts igen men åter togs upp 1912. Rummet är slaget med ett senmedeltida kryssvalv som liksom triumfbågen och samtliga väggar utom den östra pryds av kalkmålningar daterade till 1500-talet. De relativt enkla målningarna i rött och svart framställer utöver växtornamentik Skapelseberättelsen, Syndafallet, Isaks offras, Förvisningen av Adam och Eva samt Adam och Evas liv på jorden.

Nykyrkan är indelad i en västlig och en östlig del, vilka avskiljs av en vägg med en rundbågig muröppning. Hela korsarmen har platt innertak av mörkbetsat trä. Den västra delen upptas av orgeln, och här är valvöppningen mot långhuset igenmurad till bröstningshöjd mot bänkkvarteren. Den östra delen fungerar som sidokapell möblerat med lösa stolar, där kyrkans altarpredikstol från 1833 står uppställd mot den norra väggen. Två släta gråmålade dörrar till förråd och sakristia flankerar altarpredikstolen.

Inredning och inventarier

Altaret utgörs av ett murat blockaltare vars altarskiva av kalksten med fem inhuggna konsekrationsskors möjligen är ursprungligt sedan kyrkans uppförande.

Den halvrunda *altarringen* tillverkades 1953 av Ivan Olssons Snickerifabrik Höör och består av glest placerade balusterdockor med ekådringsmålad överliggare. Knäfallet är klätt med rött ylleyg.

Altarskåpet består av ett vid 1953 års restaurering rekonstruerat skåp med elva träskulpturer. Mittgruppen föreställer Kristus, Maria och Johannes. I sidopartierna återfinns Johannes Döparen och helgonen Olof, Andreas, Kristoffer, Katarina, Margareta, Laurentius och Ursula. De två sistnämnda nyttillverkades 1953 medan de övriga nio är daterade till 1500-talet. Skulpturerna är i det närmaste trärena, med små fragment av färgrester.

En *altartavla* som utgjort en del av en altaruppsats från 1634 hänger på långhusets norra vägg. Målningen på trä framställer nattvarden och omges av en ram med träsniderier i form av ornamentik och fem änglafigurer.

Predikstolen tillverkades 1953 efter en äldre förebild och placerades i långhusets nordöstra hörn. Korgen har hexagonal planform där trappan ansluter till den femte sidan och väggen utgör den sjätte. De övriga fyra sidorna består av ramverk med fyllningar som dekorerats med målningar av korset, kalken med en duva (den heliga ande), bibeln med en hand (Guds hand) och kalken med ett hjärta (Jesu hjärta). Målningarna har precis som foten korgen vilar på en tydligt modernistisk karaktär. Över fyllningarna finns textband med förgylld text på svart botten. På överliggaren står en skulptur av äldre datum i form av en kerub hållandes ett tinglas med ena foten på en förgylld dödskafe. Över predikstolen finns en sexsidig *baldakin*. Den är liksom predikstolen polykromt bemålad i band annat rött, grönt blått, svart och förgyllning. Utformningen är enkel med en ram med textband och förkroppat listverk upptill. Baldakinen kröns

av en hexagonal lanternin där upphängningsanordningen är fäst. Under baldakinen hänger en förgylld duva.

En *altarpredikstol* från 1834 är placerad på korsarmens norra vägg. Den var tidigare placerad framför koret som då var avskilt till sakristia och tillhör en av fem kända altarpredikstolar i Skåne. Altarpredikstolar på ursprunglig plats lär i Skåne endast finnas i Färingtoftas och Risebergas kyrkor. Altarpredikstolen är utförd i trä i stram empirestil med tillhörande vitputsat blockaltare. Färgsättningen går i olika grått och svart med förgyllda accenter. Den cylindriska korgen pryds av förgylld meanderbård och tandsnittslist och centralt en målning föreställande kalken inringad av törnekronan. Korgen avslutas med två släta partier med förgyllda duvor och flankeras av marmorerade pilastrar med stiliserade kapitäl. Över korgen finns ett *ljudtak* vars listverk som nedtill pryds av förgylld tandsnittslist och upptill av skuren löpande hund-ornamentik. Ljudtaket kröns av en förgylld strålkranz med inskription av den hebreiska konsonantskriftens JHWH. Altarpredikstolens bakstycke är rundbågigt avslutat med målade draperingar.

Dopfunten i sandsten är huggen på tidigt 1200-tal och tillskrivs Hallarödsgruppen. Den runda cuppan med uttömningshål är dekorerad med rundbågmotiv och liljeornamentik. Den klockformade foten, som 1975 hittades nedgrävd intill vapenhuset, har vulst och kvadratisk sockel med hörntappar. Dopfunten står på en rund stenplatta. 1830 flyttades den från koret till sin nuvarande placering i långhusets sydöstra hörn. Över dopfunten hänger ett ljudtak tillverkat 1601 och restaurerat

Den medeltida dopfunten i sandsten utgör kyrkans äldsta inventarium.

Altarpredikstolen från 1830-talet är idag placerad i korsarmen.

1953. Den utgörs av ett oktagonalt profilerat listverk som bär ett grekiskt tempel med åtta pelare. Från undersidan hänger en duva. Färgsättningen går i svart, rött och förgyllning.

Den slutna bänkinredningen från 1800-talet i tre kvarter är tillverkad som en ramverkskonstruktion med dörrar med blå ram och gråmarmorerad fyllning som omges av en orange ram. Bänkarna är gråmålade och bänkraderna är numrerade.

Orgeln tillverkades 1895 av Salomon Molander & Co i Göteborg och är placerad på ett lågt podium med trägolv i korsarmens västra del. Den renoverades 1973 av K. Künkels Orgelverkstad AB i Lund och försågs då med fler stämmor. Den ursprungliga *orgelfasaden* från 1895 i nyklassicistisk stil är tredelad med synliga pipor i rundbågiga öppningar i varje del. De rundbågiga öppningarna flankeras av kolonner med dekorativa kapitäl. Mittparti är förhöjt med gavelmotiv. Fasaden är målad i grått med förgyllda detaljer.

Kyrkklockorna i tornet hänger i en klockbock av ek. Lillklockan är från 1623 och storklockan blev omgjuten i Köpenhamn 1656 av Hans Meyer.

Bland kyrkans övriga föremål av kulturhistoriskt intresse kan nämnas det senmedeltida *triumfkrucifixet* med en lidande Kristus med törnekrona. Krucifixet var tidigare under 1900-talet placerat på Historiska museet i Lund men återfördes 1980 till kyrkan och är idag placerat i triumfbågen. En *Mariaskulptur* av ek från medeltiden återfinns på långhusets östra vägg väster om triumfbågen. Skulpturen har tidigare varit polykromt bemålad men är idag trären.

Kyrkogård

Kyrkogården som omger Hallaröds kyrka har använts som begravningsplats sedan tidig medeltid. Ursprungligen var den betydligt mindre och omgav endast kyrkan i dess direkta närhet. Hur dess utformning sett ut exakt är inte känt men det kan antas att den liksom andra medeltida kyrkogårdar hade enkel karaktär, gräsklädd och trädlös, med övervägande gravplatser av låga gravkullar utan särskild markering än möjligen ett träkors. Mer påkostade gravmonument kan ha förekommit i form av stenkistor.

Kyrkogårdar som vi känner dem idag, med gångsystem, gravkvarter och gravmonument är ett fenomen som fick sitt genomslag först under tidigt 1800-tal och detta gällde troligtvis även i Hallaröd. Under början av 1800-talet uppges kyrkogårdsmuren vara i dåligt skick och troligtvis reparerades den i samband med att kyrkans korsarm byggdes och den medeltida absiden revs på 1830-talet. Stenar från absiden ska ha använts till muren sydöst om ingången.

Kyrkogården har utvidgats i olika etapper varav den första kända utvidgningen skedde 1870 och då åt söder och väster. Åt söder användes mark som redan tillhörde kyrkan och åt väster köptes mark från intilliggande hemman. Vid 1800-talet slut bestod sannolikt största delen av kyrkogården av allmänna gravplatser och ett fåtal köpta, vilka troligen fanns söder eller öster om kyrkan. Nästa utvidgning skedde 1908 eller

Söder om kyrkan bevarar kyrkogården sin 1800-talskaraktär.

eventuellt något år senare och då åt norr. Den nya delen införlivades med liknande muromgärdning, varför den gamla muren och träden som markerat den ursprungliga kyrkogårdens utsträckning i norr togs bort. 1956 fastställdes utvidgning för familje-gravplatser väster om kyrkogården, utanför den befintliga muren. Dock togs inte området i bruk förrän 2007 då en minneslund anlades på platsen.

Idag har kyrkan en centrerad placering på den muromgärdade kyrkogården. En trädkrans löper strax innanför muren på alla sidor frånsett den västra. Det sydöstra hörnet av muren följer den gamla byvägen. Kyrkogården har fyra ingångar, två i väster samt en i söder och en i öster. Från samtliga entréer löper grusgångar. Det nordvästra hörnet och större delen av den södra sidan är grästäckt medan resten av kyrkogården har övervägande grusade gravar med sten- eller häckomgärdning. Järnstaket förekommer i några fall. Stenarna är i stor utsträckning äldre och högresta, typiska för decennierna kring sekelskiftet 1900. Väster om kyrkan dominerar lägre hållna gravstenar vanliga från 1930-talet och framåt. Utanför bogårdsmuren i väster ligger minneslundan som anlades 2007. En romansk gravsten som hittades i kyrkogårdsmuren 1975 står placerad vid korets norrvägg och vid vinkeln mellan långhus och vapenhuset återfinns ett flertal liggande äldre gravhällar. Växtligheten domineras utöver trädkransen av formklippta barrträd och städsegröna buskar.

Byggnader på kyrkogården

Utöver kyrkobyggnaden finns inga byggnader på kyrkogården.

Kulturhistorisk karaktärisering för Hallaröds kyrkoanläggning

En knapp mil nordöst om Höör ligger Hallaröds kyrka på en öppen plats i ett ålderdomligt kulturlandskap karaktäristiskt för de inre höglänta delarna av Skåne. Omgivningarna präglas av ett småbrutna betes- och odlingsmarker med inslag av ädellövskog. Längs kyrkstigen norr om kyrkan ligger S:t Olofs-källan som under tidig medeltid var ett centrum för S:t Olofs-kulten. Heliga källor ifrån tidig kristen tid i anslutning till kyrkor finns endast bevarade på ett fåtal platser. Hallaröds kyrka uppfördes troligen under 1100-talet och kallas även för Sankt Olofs kyrka.

Den ursprungliga kyrkan följde ett typiskt romanskt byggnadsmönster med långhus samt lägre och smalare kor som avslutades med en halvrund absid i öster. Utvecklingen av kyrkobyggnaden är också representativ för regionen, med tillkommande västtorn och vapenhus vid sydportalen senare under medeltiden. Liksom många andra skånska medeltidskyrkor valvslogs kyrkorummet under 1400-talet och valven dekorerades med kalkmålningar. 1700- och 1800-talets befolkningsökning medförde att de flesta romanska kyrkor i Skåne byggdes ut eller revs och ersattes av nya kyrkor. I Hallaröd uppfördes på 1830-talet en korsarm norr om långhuset för att öka antalet sittplatser och samtidigt revs absiden och långhusets valv.

Trots att den för romaniken så karaktäristiska halvrunda absiden har rivits bevarar kyrkans exteriör en tydlig medeltida prägel, med ursprungliga långhus- och korvolymer samt senmedeltida vapenhus och västtorn med kraftiga strävpelare och delvis utanpåliggande trapphus. De medeltida byggnadsdelarna har höga byggnadshistoriska värden som dokument över äldre tiders arkitekturideal och hantverkstekniker. Murverken utgör i sig den främsta källan till kyrkans byggnadshistoria. Samtidigt är 1800-talet påtagligt närvarande genom korsarmen som upptar hela långhusets längd och de småspröjsade fönstren med varierande men ändå sammanhållen utformning. Mötet mellan medeltid och 1800-tal illustreras på ett tydligt sätt på norrsidan, där korets lilla romanska fönsteröppning med sandstensomfattning syns intill korsarmens stora 1800-talsfönster.

Interiört bevarar kyrkorummet med tornets bottenvåning, långhuset och koret en medeltida karaktär, även om långhusets kryssvalv är återskapade vid en restaurering 1953, medan de övriga är senmedeltida. Valven har arkitekturhistoriska och hantverksmässiga värden som även kan tillskrivas den ursprungliga sydportalen med delvis frilagd sandstensomfattning samt den till delar romanska takstolen över koret. Restaureringen 1953 under ledning av arkitekt Torsten Leon-Nilson hade ambitionen att återställa kyrkorummet till dess utseende innan 1830-talets stora förändringar och präglar ännu interiören i stor utsträckning. Korets kalkmålningar, som konserverades vid detta tillfälle, har höga konsthistoriska värden och är av stor betydelse för kyrkans medeltida uttryck. Detsamma gäller för dopfunten, triumfkrucifixet och mariaskulpturen, liksom den troligen ursprungliga altarskivan i kalksten med huggna konsekra-tionskors.

Korsarmen har tydligt avvikande karaktär, med platt innertak av mörkbetsat virke. Altarpredikstolen i utpräglad empirstil, som är samtida med korsarmens tillkomst men som Leon-Nilson flyttade hit 1953, bidrar liksom den nyklassicistiska orgelfasaden till korsarmens 1800-talsprägel. Altarpredikstolen är en av fem kända altarpredikstolar i Skåne.

Ett flertal av kyrkans övriga fasta inredning har betydande kulturhistoriska värden. Bland träarbetena bör altarskåpets skulpturer från 1500-talet, dopfuntsbaldakinen från 1601 samt altartavlan från 1634 i skuren relief framhållas. De slutna bänkkvarteren, möjligen tillkomna under tidigt 1800-tal, bidrar till kyrkorummets ålderdomliga prägel.

Kyrkogården som omgärdar kyrkan karaktäriseras till stor del av det sena 1800-talets ideal med grusade gångar, gravplatser med stenramar, järnstaket eller låga häckar, samt trädkrans och bogårdsmur med grindar av smide. Vissa spår av den medeltida kyrkogården finns kvar. Den östra muren har sannolikt ursprunglig placering och dessutom har stenar från den rivna absiden samt äldre gravhällar använts för att förstärka den. Ett antal äldre gravvårdar är av kulturhistoriskt intresse, merparten av dessa är placerade i närheten av kyrkans kor. I vinkeln mellan långhuset och vapenhuset finns flera liggande gravhällar, bland annat en över två snapphanar som sköts på Lundsbacke 1678. Kyrkogårdens många titel- eller gårdsnamnsförsedda gravvårdar av något yngre datum har socialhistoriska värden då ger viktig information om socknens historia och de människor som en gång levde där.

Att tänka på vid förvaltningen av kyrkoanläggningen

- Kyrkans exteriör präglas av två tydliga byggnadsperioder, medeltiden och 1834 års ut- och ombyggnad, och är känslig för tillägg och förändringar.
- Kyrkorummets medeltida karaktär bör beaktas vid alla eventuella förändringar. Även små ingrepp kan påverka helhetsintrycket.
- Altarpredikstolen är en av endast fem kända altarpredikstolar i Skåne.
- Äldre fast inredning och inventarier har i många fall höga kulturhistoriska värden. Rådfråga alltid antikvarie eller konservator vid minsta tveksamhet kring exempelvis skötsel eller rengöring.
- Kyrkogårdens äldre struktur bör i möjligaste mån bevaras. Äldre gravvårdar av kulturhistoriskt värde bör behandlas med stor respekt. Gravvårdar där man kan avläsa gårdsenheter och yrkestilar blir allt mer ovanligt, vilket bör beaktas.
- Vid eventuella ingrepp i bogårdsmurens östra och södra delar som innehåller byggmaterial från den romanska absiden samt äldre gravhällar bör stor försiktighet tillämpas.

Skydd m.m.

Kyrkan och kyrkogården skyddas som kyrkligt kulturminne enligt 4 kap. kulturmiljölagen.

Kyrkan och kyrkogården ligger inom registrerad fornlämning Hallaröd 27:1 som avser bytomten enligt 1842 års karta. En liggande gravhäll från 1678 i vinkeln mellan långhuset och vapenhuset är registrerad som fornlämning Hallaröd 456. Fornlämningarna skyddas enligt 2 kap. kulturmiljölagen.

Källor och litteratur

Hallaröds kyrka, Underhållsplan (2006-10-01), ItArk Arkitektkontor AB, Helsingborg.

Vård- och underhållsplan för Hallaröds kyrkogård (2016), Kulturen, Lund och Mellanrum AB, Vitaby.

Diverse arkivmaterial, antikvarisk-topografiska arkivet (ATA), Stockholm.

Länsstyrelsen i Skåne. Samhällsplanering och kulturmiljö. Kulturmiljöprogram. Särskilt värdefulla kulturmiljöer i Skåne: <http://www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/landskapsvard/kulturmiljoprogram/sarskilt-vardefulla-kulturmiljoer-i-skane/hoor/Pages/Hallarod.aspx>, hämtad 2018-03-04.

Länsstyrelsen i Skåne. Samhällsplanering och kulturmiljö. Landskapsvård. St Olofs källa, http://www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/landskapsvard/landskapsvard/vardat-och-skyltat/Pages/St_Olofs_kalla.aspx, hämtad 2018-03-04.

Svenska kyrkan. Hörs församling. Hallaröds kyrka: <https://www.svenskakyrkan.se/hoor/hallarods-kyrka>, hämtad 2018-03-04.

Riksantikvarieämbetet. Fornsök: <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>, hämtad 2018-03-13.

Platsbesök 2017-09-21.

Övriga uppgifter

Inventeringsdatum: 2017-09-21

Fältinventering: Max Laserna, Henrik Nilsson och Ylva Nordström

Foto (där inte annat anges): Max Laserna och Henrik Nilsson

Layout: Henrik Nilsson

Kvalitetsgranskning: Max Laserna, byggnadsantikvarie

Färdigställd: 2018-04-05